

M. Kiss József

M. Kiss József, aki jelenleg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa, volt egyetemi hallgató, színész és díszlettervező, dolgozott könyvtárban és múzeumban (Keszthelyi Városi-Járási Könyvtár, Balatoni Múzeum), rendezett kiállításokat és illusztrált tudományos kiadványokat, vezetett nyomdát és szerkesztett népművelési könyveket.

Az 1936-ban született művész-ként került közelebbi kapcsolatba a képzőművészettel, amikor gyakran kellett megoldania díszlettervezői feladatokat is. A színek és a vonalak világa egyaránt vonzotta, végül mégis a grafika mellett kötött ki. Az alapokat *Mikus Gyulától* sajátította el, a szükséges képzést és gyakorlatot pedig a lipcsei Képzőművészeti Akadémián szerezte meg. Fejlődésére természetesen hatottak a zebegényi művésztelepen töltött nyarak, nemkülönben a jeles művész, *Bartha László* szakmai útmutatása és barátsága. Ezekben az években már kiállított és díjakat nyert. Kollektív kiállítások után a Pataky István Művelődési Központban működő Szabó Ervin kerületi könyvtárban mutatkozott be első önálló kiállításával; grafikáinak és kisgrafikáinak pedig az újságok és a folyóiratok egyaránt szívesen adnak helyet. Munkásságát többek között a Kisgrafika és a dán Nordisk Exlibris Tidsskrift méltatta.

Keszthelyen jelent meg első grafikai kiadványa, *A balatoni hajózás története linómetszetekben* című album, amely a római kortól kezdve a magyar történelem nagy korszakain át az első gőzhajó és az első sporthajók megjelenéséig adja a balatoni hajózás keresztmetszetét. Erre a kiadványra a grafikusai és a múzeumi körök egyaránt felfigyeltek. Az alkalmazott grafika területén elsősorban a *Népművelési Intézet* kiadványaihoz készített fedélaprajzaival ért el sikereket; nevét azonban — bel- és külföldön egyaránt — elsősorban ex librisei tették ismertté, amelyekkel 1964 óta foglalkozik.

M. Kiss József exlibris-művészetét nem annyira az általa használt szokványos sokszorosító grafikai technikák (fa- és linómetszet) jellemzik — noha ezekben is fölülnyes tudásról tesz tanúbizonyságot —, hanem főként tematikája s ennek megfelelően kialakított kompozíciós rendje és stílusa. Témavilága különleges helyet foglal el a magyar exlibris-művészet történetében: legszebb lapjai ugyanis régészeti vonatkozásúak. (A régészeti tárgyú könyvjegyek nem ismeretlen

ugyan a világ exlibris-művészetében, ám olyan nagy számban és művészi felfogásban, mint M. Kiss Józsefnél, alighanem példa nélkül áll.) Ennek gyökerei a keszthelyi múzeumi évekig nyúlnak vissza: a hajdani gót fejedelmi szálláshely történelmi levegője, a Balatoni Múzeum végtelenül gazdag régészeti anyaga szinte önként kínálkozott témának és ihletőnek. A különleges tematika megszabta ex libriseinek sajátos stílusát is, amely realista ugyan, de a fényképszerű naturalizmus szárazságát éppúgy elkerüli, mint a grafikai „átköltésnek” a témát agyonütő veszélyeit. A linómetszet lágy tónusai magukban is oldják a valóságot, ám a téma tárgyyszerűségén — legyen az kő dombormű, ládaveret vagy akár római pénz —, az ábrázolás hűségén mégsem esik csorba. Az „Ex libris dr. Wrana Edít” feliratú lapon például egy foghúzási jelenetet látunk, amely egy szkíta edény veretének másolata, az „Ex libris M. Kiss Ágnes” pedig egy igen ritka Mithras-mécsést állít a kompozíció középpontjába, s ezáltal nemcsak egy kivételesen érdekes régészeti leletet tesz közkinccsé, hanem áttételesen a fényre is utal.

Mégsem egytémájú művész. Hagyományos témájú ex librisei (emberek, állatok, tárgyak és ezek együttese stb.) mellett különleges helyet foglalnak el kisgrafikai művészetében az írókat ábrázoló grafikák, amelyek vagy valóságos, vagy lehetséges könyvjegyek. E lapok stílusa elsősorban abban különbözik a többi ex librisétől, hogy a figurát vonalak helyett foltok alakítják, s ez a fizionómiai hűség mellett pszichikai jellemzésre, a lélekrajzra is lehetőséget ad. Elég, ha csak Szabó Ervin, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Illyés Gyula, Kós Károly, Déry Tibor stb. portréjára utalunk.

Galambos Ferenc